

CURRICULUMUL INTEGRAT – TIPOLOGIE, VALORI, PERSPECTIVE

ȚÂNCULESCU Elena-Camelia,

doctoranda, Liceul Teoretic „Ion Borcea”, Buhuși, Bacău, România

ORCID: 0000-0003-1090-2529, e-mail: c.tanculescu@gmail

Rezumat. *Aricolul cuprinde o scurtă analiză a conceptului de curriculum integrat, o sistematizare a nivelurilor de integrare a curriculumului și aspecte ale impactului acestui tip de curriculum asupra dezvoltării atitudinilor elevilor*

Cuvinte-cheie: *curriculum integrat, biologie*

Abstract. *The article includes a brief analysis of the concept of integrated curriculum, a systematization of the levels of curriculum integration and aspects of the impact of this type of curriculum on the development of students' attitudes*

Keywords: *integrated curriculum, biology*

Analiza conceptului de curriculum integrat

În general, prin integrare se înțelege acțiunea de a face să interrelaționeze diverse elemente pentru a construi un întreg armonios, de nivel superior; integrarea părților duce la un produs care depășește suma părților. În sens restrâns, prin integrare înțelegem procesul și rezultatul acestuia prin care un element nou devine parte a unui ansamblu sau contribuie la dezvoltarea unui ansamblu nou. Astfel, abordarea integrată devine un percept constitutiv ce reprezintă manifestarea concretă în cadrul învățământului a principiului general al unității lumii – integralitatea.

Din punct de vedere curricular, integrarea se referă la o anumită modalitate de planificare și organizare a instruirii, precum și de predare, ce produce o interrelaționare a disciplinelor, astfel încât să răspundă nevoilor de dezvoltare a elevilor și să dezvolte conexiuni între ceea ce învață elevii și experiențele lor prezente și trecute.

În curriculumul integrat, experiențele de învățare proiectate oferă elevilor nu doar o perspectivă unitară a cunoașterii generale, ci, în același timp, motivează și dezvoltă capacitatea acestora de a percepe noi relații și, astfel, de a crea noi modele, sisteme și structuri.

Integrarea curriculară înțelege ca proces de stabilire a unor relații de convergență la nivelul elementelor de conținut, al obiectivelor, al metodelor sau al metodelor, dar și la nivelul conceptelor sau valorilor aparținând diferitelor discipline școlare poate viza trei direcții:

- *Integrarea orizontală* – reunește într-un ansamblu coerent două sau mai multe obiecte de studiu aparținând unor domenii sau arii curriculare diferite;

- *Integrarea verticală* – reunește într-un ansamblu coerent două sau mai multe obiecte de studiu aparținând aceleiași domeniu sau arie curriculară;
- *Integrarea transversală* – presupune centrarea pe o temă/problem care nu provine din disciplinele existente, are o anumită autonomie în raport cu acestea, dar le poate angaja pe anumite segmente în stabilirea unor aspecte ale temei în discuție.

Tipuri de curriculum integrat

Teoreticienii au descris mai multe forme de integrare curriculară, iar pentru diferențierea acestora sunt utilizate cel mai frecvent două criterii: gradul în care diferitele discipline sau conținuturi relaționează unele cu altele și metoda aplicată.

Integrarea multidisciplinară/ pluridisciplinară

Multidisciplinaritatea apare ca o modalitate mai puțin dezvoltată a conexiunii, constând, mai degrabă, în juxtaponerea unor elemente ale diverselor discipline pentru a pune în lumină aspectele lor comune.

Pluridisciplinaritatea presupune o integrare mai accentuată care se bazează pe o comunicare simetrică între diferite paradigme explicative.

Cel mai adesea cei doi termeni se suprapun, singura distincție între cele două concepte se corelează tipului de discipline supuse integrării. Multidisciplinaritatea se referă la alăturarea unor discipline care nu sunt neapărat vecine și cu legătură evidentă între ele, în timp ce pluridisciplinaritatea vizează corelarea unor discipline înrudite.

Chiar dacă afirmă că nu face distincție între multi- și pluridisciplinaritate din punctul de vedere al nivelului de integrare curriculară, în lucrarea sa *Învățarea integrată*, L. Ciolan (2008, p.124-125) observează că la acest nivel pot fi distinse două moduri de integrare, în funcție de tipul disciplinelor care intră în relație:

- *integrarea complementară*: - corelațiile se realizează între discipline care sunt înrudite. De exemplu, conceptul de *bacterie* poate fi investigat din perspectiva unor discipline precum microbiologia, biotehnologia, citologia, biologia celulară etc.

- *integrarea paralelă*: - corelațiile se realizează între discipline care nu se află în vecinătate epistemologică. De exemplu, problematica ploilor acide poate corela cunoștințe din aria de interes a unor discipline precum fizica, chimia, geografia, ecologia și tehnologia.

La acest nivel vorbim de o corelare a demersurilor mai multor discipline în scopul clarificării unei probleme din cât mai multe unghiuri, iar procesul de integrare curriculară se vizează, în special, nivelul conținuturilor, al cunoștințelor.

Integrarea interdisciplinară

În abordarea interdisciplinară încep să fie ignorate limitele stricte ale disciplinelor căutându-se teme comune diferitelor obiecte de studiu, care pot duce la realizarea obiectivelor de învățare cu

grad mai înalt, a competențelor transversale, considerate esențiale pentru succesul în societatea contemporană. Dintre acestea amintim luarea de decizii, rezolvarea de probleme, însușirea metodelor și tehnicilor de învățare eficientă, antreprenoriatul. Principiul organizator nu mai este, de regulă, conținutul, ci rezultatele procesului de predare-învățare.

Întrebarea esențială care se pune în contextul interdisciplinar este *cum își pot forma sau dezvolta elevii capacități sau competențe cu grad înalt de complexitate?*, întrucât rezultatele învățării pot fi transpuse cu ușurință dintr-un context disciplinar în altul, dar mai ales în contexte reale de viață.

Din punctul de vedere al modului în care se produce învățarea în contextul interdisciplinar, se pot diferenția (după R. Legendre, 1993):

- *Interdisciplinaritatea centripetă*: cu accent pe utilizarea în interacțiune a diferitelor discipline pentru explorarea unei teme sau pentru formarea unui rezultat complex al învățării;
- *Interdisciplinaritatea centrifugă*: mută accentual de pe disciplină pe el care învață și pune în prim-plan tipurile de achiziții interdisciplinare pe care le va dobândi prin învățare precum abilitățile de gândire, abilități de cercetare etc.

Integrarea transdisciplinară

Transdisciplinaritatea reprezintă gradul cel mai elevat de integrare a curriculumului mergându-se adesea până la fuziune. Abordarea de tip transdisciplinar tinde progresiv către o reconfigurare completă a obiectelor de studiu implicate, este centrată pe viața reală, pe probleme semnificative, așa cum apar ele în context cotidian. Așadar, curriculumul este organizat în jurul întrebărilor și preocupărilor elevilor, contruit pentru a dezvolta competențe pentru viață aplicând cunoștințele și structurile operatorii disciplinare și interdisciplinare în contexte reale de viață. Integrarea transdisciplinară se poate realiza prin două modalități: învățarea bazată pe proiecte și negocierea curriculară.

În plan curricular L. D'Hainaut face distincție între transdisciplinaritatea instrumentală și cea comportamentală:

- *Transdisciplinaritatea instrumentală* urmărește să îi furnizeze elevului metode și tehnici de muncă intelectuală transferabile la situațiile noi cu care se confruntă;
- *Transdisciplinaritatea comportamentală* se focalizează pe activitatea subiectului care învață, ținând seama de psihologia procesului de învățare în strânsă legătură cu situațiile de viață semnificative pentru cel care învață;

Caracteristicile celor trei tipuri centrale de integrare curriculară sunt redate în tabelul următor (după Drake&Burns, 2004), care evidențiază succint câteva criterii comparative.

Tabelul 1. Abordarea comparativă a celor trei tipuri centrale de integrare curriculară (apud Drake&Burns, 2004)

<i> criterii comparative</i>	<i> Multidisciplinaritatea</i>	<i> Interdisciplinaritatea</i>	<i> Transdisciplinaritatea</i>
<i>Nucleul care determină modul de organizare</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Standarde corelate disciplinelor care sunt organizate în jurul unei teme 	<ul style="list-style-type: none"> • Abilități interdisciplinare și concepte nodale care se regăsesc în standardele disciplinelor 	<ul style="list-style-type: none"> • Contextele reale de viață; • Întrebările, preocupările elevilor
<i>Maniera de abordare a cunoașterii</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Cunoștințele sunt mai bine asimilate dacă se respectă structura disciplinelor • Există un singur răspuns corect, un singur adevăr 	<ul style="list-style-type: none"> • Disciplinele se corelează prin intermediul conceptelor și abilităților comune; • Cunoașterea este abordată ca un construct social în devenire; Există mai multe răspunsuri corecte 	<ul style="list-style-type: none"> • Toată cunoașterea este interconectată și interdependentă; • Există mai multe răspunsuri corecte; • Cunoașterea este abordată ca un construct nedeterminat și ambiguu
<i>Rolul disciplinelor</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Abordările specifice disciplinelor sunt cele mai importante; • Cunoștințele și abilitățile distincte ale câmpurilor disciplinare sunt centrale 	<ul style="list-style-type: none"> • Conceptele și abilitățile interdisciplinare sunt centrale 	<ul style="list-style-type: none"> • Disciplinele pot fi identificate dacă se dorește acest lucru, dar sunt accentuate contextele din viața reală
<i>Rolul cadrului didactic</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitator • Specialist 	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitator • Specialist/generalist 	<ul style="list-style-type: none"> • Coproiectant • Coechipier în procesul de învățare • Generalist/specialist

<i>Punctul de pornire</i>	•Standardele și procedurile disciplinare	•Conexiunile interdisciplinare •A ști/a face/ a fi.	•Întrebările și preocupările elevilor
<i>Gradul de integrare</i>	•Moderat	•Mediu/crescut	•Schimbare de paradigmă
<i>Evaluarea</i>	•Bazată pe discipline	•Evidențiază cunoștințele și abilitățile interdisciplinare	•Evidențiază cunoștințele și abilitățile interdisciplinare

În practica didactică se pot distinge mai multe niveluri de integrare, așa cum evidențiază și J.M. Palmer încă din 1991:

- Proiectarea de obiective trascurriculare în cadrul unui ghid curricular dat;
- Proiectarea de lecții-model care includ activități și forme de evaluare trascurriculară;
- Proiectarea de activități de aprofundare sau de consolidare, cu o focalizare preponderent trascurriculară;
- Proiectarea de activități de evaluare trascurriculare;
- Introducerea de exemple de proiectare trascurriculară în ghidurile curriculare.

Impactul curriculumului integrat asupra dezvoltării atitudinilor elevilor

Pentru a realiza un studiu privind impactul curriculumului integrat asupra elevilor este necesară implicarea cadrelor didactice. Însă acestea nu beneficiază de o pregătire specifică pentru dezvoltarea unui curriculum integrat, fapt care poate duce la o abordare nestructurată, la proiectare fundamentată pe principiul “câte puțin din fiecare” și fără a realiza o reală integrare curriculară, ceea ce se regăsește ca și consecință în activitatea cu elevii și dificultăți în realizarea de studii de impact relevante. Principale contribuții în acest sens concretizează Vars (1965), Jacobs (1989), MacIver (1990), Lipson și colaboratorii săi (1993).

Pe de altă parte, profesorii se găsesc într-o situație aparte, atunci când manualele utilizate de elevi nu sunt în concordanță cu programele școlare, sau când opțiunile pentru discipline de tip integrat sunt dificil de abordat din pricina resurselor. Obsevații în acest sens aduc și Mândruț & Catană (2011) în urma analizei fișelor de evaluare ale manualelor școlare. Acestea conțin indicatori și descriptori grupați după criterii referitoare la calitatea conținutului, a imaginilor, a tehnoredactării, care ar fi trebuit, printre altele, să stimuleze generarea unor fragmente pluri-, inter- sau transdisciplinare. Manualele noi pentru clasele a IX-a și a X-a nu există, cele vechi conțin

puține exemple de elemente inserate din alte discipline, iar demersurile interdisciplinare au un caracter minimal. În acest context se evidențiază o problemă inedită, derivată din aplicarea unui curriculum școlar nou, cu ajutorul unei resurse curriculare (manualul școlar) vechi.

Deși există un număr redus de cercetări care s-au concentrat pe impactul curriculumului integrat asupra dezvoltării atitudinilor elevilor se pot remarca câteva concluzii generale:

- Motivația elevilor crește atunci când sunt implicați în soluționarea unei probleme reale, în planificarea propriului proces de învățare și în luarea de decizii;
- Abordarea integrată a curriculumului duce la scăderea numărului de cazuri în care se înregistrează tulburări de comportament;
- Curriculumul integrat se asociază cu autodeterminarea elevilor, cu o participare susținută, un nivel mai înalt de realizare a sarcinilor școlare și o atitudine pozitivă față de școală;
- Programele integrate de studii dezvoltă spiritul de echipă și optimizează atitudinile sociale și deprinderile de muncă.

Bibliografie:

1. BORZEA POPOVICI, A. *Integrarea curriculară și dezvoltarea capacităților cognitive*. Iași: Polirom, 2017, 272 p. ISBN 978-973-46-7059-8
2. CIOLAN, L. *Învățarea integrată: fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*. Iași: Polirom, 2008. ISBN 978-973-46-1034-1
3. D'HAINAUT, L. *Interdisciplinarity in General Education*. UNESCO. Preluat de pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000070823>
4. MÂNDRUȚ, O., CATANĂ, L. *Abordarea integrată a curriculumului școlar*. În: *Revista de Pedagogie • LIX (4) 2011 – CERCETĂRI, MODELE DE INTERVENȚIE, BUNE PRACTICI*-Institutul de Științe ale Educației, București, România. Disponibil: https://www.researchgate.net/profile/LuminitaCatana/publication/319711351_Abordarea_integrata_a_curriculumului_scolar/links/59ba98a3a6fdcc68723572e7/Abordarea-integrata-a-curriculumului-scolar.pdf
5. https://www.edu.ro/sites/default/files/DPC_31.10.19_consultare.pdf